

До проблеми каталогізування видань бібліотеками новостворених громад

У статті висвітлюється досвід і підходи до каталогізування видань бібліотеками новостворених громад Рівненщини та акцентується увага на важливості створення еталонних бібліографічних записів видань в межах всієї України.

На Рівненщині завершилося реформування адміністративно-територіального устрою. На базі 16 районів створено чотири нових: Рівненський, Варашський, Дубенський та Сарненський, в яких діє 64 громади. Відповідно до цього відбулося й реформування бібліотечної галузі.

У великих громадах, що об'єднують в середньому від 25 до 40 населених пунктів, бібліотеки функціонують в складі єдиної комунальної установи. В інших новостворених сільських громадах (6–12 населених пунктів) бібліотеки діють, як окремі заклади або комунальні установи. Станом на 1.01.2021 року на Рівненщині працювало 560 бібліотек, із них 490 – на селі.

На сьогодні багато чого змінилося. В громадах розпочався процес оптимізації та модернізації бібліотечних установ, скорочення бібліотечних працівників: в окремих із них бібліотекар працює на 0,5 ставки, в інших – один працівник у бібліотеках 2-х населених пунктів. У третині великих громад (колишніх центральних районних бібліотеках) – Корецькій, Рокитнівській, Дубровицькій, Дубнівській, Радивилівській, Млинівській – штат скоротився із 12–13 до 4–5 осіб, серед інших – вивільнені такі високо кваліфіковані спеціалісти, як бібліографи та каталогізатори. Процес реформування бібліотечної галузі в громадах триває.

Порівнюючи із минулим роком, скоротилося, а в окремих випадках припинилося, надходження літератури, періодичних видань. Сподіваємося, що це відбувається через тимчасову відсутність коштів. Позитивним є те, що стабільно поповнюються фонди підручниками та навчальною літературою. Нагадаємо, що Рівненщина більш ніж 20 років працює в умовах об'єднання публічних і шкільних бібліотек.

Перебуваючи в складі ЦБС, сільські бібліотеки були під опікою центральних районних книгозбірень, які здійснювали обробку видань, а філії імпортували бібліографічні записи до електронного каталогу, за відсутності такого – отримували роздруковані ЦРБ картки для традиційного каталогу.

У нових умовах роботи, при суттєвому скороченні кадрів, перед бібліотеками сільських і селищних рад постали складні виклики: організація обслуговування населення, проведення культурно-масової роботи, автоматизація бібліотечних процесів, каталогізування видань. До слова, в Рівненській області комп'ютеризовано 288 сільських бібліотек, що складає 50% від загальної кількості книгозбірень в сільській місцевості. 90% із них мають АБІС ІРБІС – мініверсію, 5 книгозбірень громад – повну версію АБІС ІРБІС64. На частину бібліотек покладено функції головної книгозбірні громади серед декількох. Усе

**Раїса
Щербан,**

головна бібліотекарка
Рівненської
обласної
універсальної наукової
бібліотеки,
заслужена працівниця
культури України

це за відсутності, в більшості випадків, достатніх знань та досвіду.

У 2020 році, зважаючи на початок реорганізації бібліотечної галузі, спеціалістами Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки (РОУНБ) було прийнято рішення поступового переходу від багаторічної, добре злагодженої, корпоративної системи каталогізування періодичних видань до централізованої.

Сьогодні усі газети опрацьовує обласна бібліотека. Двічі на місяць файли бібліографічних записів (БЗ) в ISO із зазначенням назви періодичного видання виставляються на GOOGLE-диску. Відповідно до наданого доступу бібліотеки-партнери, в яких ще працює бібліограф, імпортують їх у «чорнову базу», переглядають і завантажують у бібліографічну базу даних (ББД). Щорічно РОУНБ вивчає стан передплати періодики книгозбірень області.

Бібліотеки сільських громад не ведуть ББД статей і можуть надавати послуги користувачам з використанням бібліографічного ресурсу головної книгозбірні області, за відсутності комп'ютерів – через смартфон. Отже, добре оволодівши методикою пошуку в зведеному краєзнавчому каталозі РОУНБ, бібліотекар, за потреби, досить оперативно вибирає усі необхідні БЗ статей із місцевої газети. Наприклад, газета «Надслучанський вісник»: за результатами пошуку виявлено 1107 БЗ. Звузивши пошук, наприклад, «загиблі воїни в АТО», маємо 7 записів. Можна вибрати всі БЗ статей про конкретний населений пункт, наприклад «Балашівка» – 20 БЗ.

На сьогодні на працівників головного центру каталогізування покладається відповідальність за більш ретельне та вичерпне опрацювання періодичних видань. Важлива також оперативність представлення інформації в ЕК, на що інколи негативно впливає затримка надходження періодики до фонду книгозбірні.

РОУНБ також щомісячно пропонує на GOOGLE-диску файли бібліографічних записів книг, серед

них – видання за державним замовленням та місцевий примірник, які також надходять до бібліотек громад. Однак, запозичуючи записи від РОУНБ, бібліотека громади не вирішує проблеми каталогізування видань, фондів, адже її фонди формуються переважно бібліотечним працівником самотужки: через магазини, Інтернет, за кошти спонсорів та отримані від платних послуг, в окремих випадках – виділені з місцевого бюджету. А ще в публічно-шкільні бібліотеки надходить навчальна література, підручники, нові книги, подаровані читачами. Ці видання бібліотекар опрацьовує самостійно, створюючи бібліографічні записи.

Каталогізування видань потребує від бібліотекаря, а це переважно один спеціаліст у книгозбірні, додаткових витрат часу, володіння необхідними навичками та знаннями.

Тож, на допомогу бібліотекам громад приходять фахівці РОУНБ, як головного методичного центру області. Зважаючи, на обізнаність в попередні роки частини працівників із АБІС ІРБІС, проведено опитування бібліотекарів громад, визначено їхні потреби та запити, складено план заходів щодо підвищення кваліфікації. Практикується консультування, навчання, як очне, так і онлайн, де розглядаються питання: каталогізування видань, записування БЗ, збереження записів, пошук інформації в електронних каталогах тощо.

Це лише проміжний період вирішення проблем каталогізування видань в не досить простих умовах реформування бібліотечної галузі регіону. На часі створення зведеного регіонального каталогу книг із відміткою про місце їх знаходження, при цьому участь працівників центральної бібліотеки сільської громади має бути мінімальною. На жаль, на шляху до реалізації такого проєкту чимало перепон: обмежене фінансування, недостатнє технічне забезпечення та брак висококваліфікованих інженерних працівників.

Значною допомогою для біб-

ліотек було б запозичення еталонного бібліографічного запису видань, створеного в результаті централізованого каталогізування в Україні. Це питання неодноразово розглядалося протягом багатьох років на бібліотечних семінарах та конференціях, правильні думки були зафіксовані в окремих офіційних документах. Були також спроби групи інженерів і бібліотечних працівників скласти технічне завдання, на жаль, безрезультатно.

Позитивно, що проблема централізованого каталогізування нині актуалізується Українською бібліотечною асоціацією. В нещодавно опублікованій статті президентки асоціації, кандидатки наук із соціальних комунікацій Оксани Бруй «Місія (не)можлива: як українським бібліотекам створити Систему централізованої каталогізації» (СЦК) висвітлено цікаві думки щодо її створення, наведено переконливі економічні вигоди для держави, доступність інформації для користувачів, змодельована загальна схема СЦК. Чудово, здавалося б залишилися тільки реалізувати це.

Проте, від бачення проблеми до реалізації задумів та успіху шлях не досить простий, і тут, на наш погляд, є багато чинників: як і на якій базі буде організовано центр каталогізування; чи буде, що важливо, виокремлення його; кадровий ресурс: висококваліфіковані в справі централізованого каталогізування бібліотечні, інженерно-технічні працівники; відповідальність центру (особи) за успіх проєкту.

І, найголовніше, чи зможуть бібліотеки України, з великим розміттям програмних продуктів (АБІС), проблемами з дотриманням міжнародних стандартів долучитися до національного проєкту: отримавши видання, без подальшого ручного доопрацювання завантажити еталонний бібліографічний запис до власних електронних каталогів.

Маємо надію та сподіваємося, вже в котрий раз, що розумна і корисна ідея в найближчі роки таки буде реалізована в Україні!